

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 285 (9662)

1974 чылдың декабрь 6, пятница

1925 чылда үлдээлгиттиңен

Өрткө 2 көп.

АЖЫЛ-АГЫЙГА УДУРТУЛГАНЫ УЛАМ САЙЗЫРАҢГАЙЖЫДАР

Партия организацияларының удуртууга-биле республиканың чер-чер Советтери удуртууганың арга-методун сайыраңгайжыдып, тодарадычы чыгын оналдаларын күөсөдиринче чоңу мобилизацияга турар. Чыл планын хуусаа белинде күөсөдир даш чарыш чер-черде хайыккан. Он түннелинде республика он айларда улутур продукцияны сайгарынын планын 102,3 хуу күөсөдир, пландан ажыр 1 миллион 531 муң рубльдин продукцияны сайгарган. Каз-Хеминиң хоумур-лаш разрез, «Тыва даг-дугу» комбинат, Тываның электрич четкилери, Чадзаваның саржал заводу, Кызылдың сайгалыга баазам болгаш өске-даа коллективтер коску чедикшинердег айма-лаан.

Он айларда пландан ажыр 7,8 миллион киловатт-шак электрэнергияны, 47 муң тонна хоумур-лашты, 2957 тонна дагу-дугун, 21 муң ажем хам дикти, 35 тонна кобаска кылгыларын, 22 тонна мал саржаан болгаш чоңун херегеленин өске-даа бараанын күөсөдир үндүргөн.

Тываның көдө ажил-агыйның ишчилери тодарадычы чыда көдүрүшүнү ажил-агыйларга турар. Республика мал ажилынын продуктуларын күөсөдире садарынын чыл планын ноябрь 1-ге чедир сүтү 93,8 элти 83,9 туну, дүктү 103,9 хуу күөсөдир.

Илалтык Тес-Хем район зарыштын муруну одурун ээлеп, үшкү аяктаада мал ажилынын продуктуларын бүдүрерин база садарын көүдөлдүр талазы-биле эки көргүтүп чедир алган. Бу район СЭКП обкомунун, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң өлкөрөөчүлүгүндө болгаш ВЛКСМ обкомунун шалчыр Кызыл тутун чаалап алган. Каз-Хем, Чөөн-Хемчик, Танды райондарының малчынары багай эвес түннелдердег болганнар.

Ажил-агыйлардан «Шамбалык», «Революцияны чалбыкык», «Тоора-Хем», «Тес-Хем», «Алдан-Маалыр», СЭКП-ниң XXII съездин атыг советтер, Би-Хеминиң «Халык», Каз-Хеминиң «Октябрь 30 чыды», «Тиледег» колхозтары болгаш Тандыда Көдө ажил-агыйнын дүржүлгө станцияны мал ажилынын продуктуларын күөсөдире садарынын планын оналдаларын чедикшинер күөсөдир, эртен айларда эки көргүтүлгөдир болганнар.

Амгы үеде бистин республика мал ажилынын продуктуларын бүдүрер талазы-биле Россия Федерациясында коску черин ээлеп турар. Чөөн Сибири оналдынын талазы-биле чарышка РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ-тин шалчыр Кызыл тутун бистин республика кам уда чаалап ал келген.

Бо чедикшинерге хой-хей муракчылар төлөтпү салдыкшынын кирип турар. Эртен айларда республикада илалтык-биле 40 саачты бир саар инектен-не 2000 болгаш өң-даа хой кнограмм сүтү саткан. СЭКП-ниң XXII съездин атыг советтер саячты, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң депу-тады А. С.-В. Монгуш, «Кок-Тей» совхозта В. А. Долганниң, «Кызыл тараачын» совхозта Т. Н. Матина олар саар бир инекке онааштыр 3000 кнограммдан ажык сүтү сатканнар. Ол ишаш төрүрү чүс хойга онааштыр 100—130 хураганны чедир алган. доруктурган калдарчылар саны 175 четкен. «Алдан-Маалыр» совхозтун хойжукчу Д. А. Боржак республикада чар рекордту тургузуу, төрүрү чүс хойдан-на 151 хураганны алган. «Революциянын чалбыкык» совхозта И. П. Сафронов оң көргүзүгү 144 чедирген. Механизаторларын, быаа ажилчыларын, инек калдарчыларын иштинде муракчылар хой.

Бо беш чылда көдө ажил-агыйны шалкын хөгжүдиринче узук күөсөдир салып турар. Черни, техниканы ажылаарын

В. Е. СЕРЯКОВ, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынын бирги оралакчызы

экижидер, колхоз, совхоз бүдүрүгезиниң ажилынын бедир, күш-ажылдын бүдүрүчүлүгүн улам бедир, продукциянын бот-үнесин чигедей соруга саздырган. Бүгү улустун ол чутуга сорулгазын шилтирээринге республиканың чер-чер Советтери эр-не чутуга ролду ойнар ужурут. Илалтык республиканын көдө Советтериниң мурунда бо талазы-биле соруга узат. Олар илалтык ажил-агыйны хөгжүдиринче, көдө ажил-агый продукциянын бүдүрерин көүдөдиринге, күш-ажылдын сазылга-чүрүмүн быжылаарына колхозтарга болгаш совхозтарга дузалар.

Ажил-агыйларын түргүскан планназынын эрге-чаргыра органын тодаргай контролга алары узук ужурут. Планын түргүздүрүдү бүдүрүгенин калбарынын бүгү арга-кураалары ылда көрдүргөн бе, күрүм мурунуга хулаагелерин, күөсөдириниң маданын ылда түргүстүп баш дөдөрүн чер-чер Советтери хайгарар ужурут. Колхозтарын болгаш совхозтарын бүдүрүгө ажил-чорудуугазын чигедей киржери чүгө көдө Советтерин эрге-хулаагелериниң айы-биле эвес, харын бистин ажил-агый системанын алыс утказын айы-биле төптүр болур.

Ажил-агыйларын күөсөдир мурунуга планын оналдаларын күөсөдиринге дузалар база контролдар ажилга көдө Советтериниң күөсөдир узат ролду ойнарлар. Материалдык, техника болгаш күш-ажыл кулааларын ажил-агыйларга шыл ажалтап турарын, хоуларын фермаларын ажил-агыйларын күш-ажылдыг, аймадалыг таарымчалыг аймадаларын түргүздүр контролдары-биле холбашкан эр-не берге, нарын соругаларын олар илалтырээрлер. Илан күөсөдирин ботандыраарын чутуга ченсө болур социалык чарыш көдө Советтериниң ажил-чорудуугазын күөсөдириниң төвөгүн турар ужурут.

Көдө Советтер көдө ажил-агый бүдүрүгезинче ханылап киреалары, чүгө продукция көүдөдириниң айтырларын эвес, харын оон бот-үнесин чигедейринче, ажил-агыйларын экономиказын быжылаарына, бүдүрүгенин бүгү алырларына орундалынын хандыларына сазын салыр.

Колхозтарын болгаш совхозтарын бүгү бүдүрүгө ажил-чорудуугазын бистин туртувуга күөсөдир болуп турар хообуларга үлдээлгитиниң түргүстүгөн. Эрге-хулаагелердег өске-даа организацияларга-биле кады көдөдө эрге-чаргыра органын база ол хообуларын камгалыда туржун турар. Колхозтарын ажил-чорудуугазын демократтык принциптерин сазын турарып, чер фондурарын шыл ажилгалык, социалык хообулун камгалык контролдары көдө суур Советтериниң ажилында чутуга черин ээлеп турар.

Амгы үеде малчынарда харысалгалык үе кыштаглаашкын өгөдөн. Малды менди кыл ажырап, баш санын көүдөлдүр, продуктулар бүдүрерин болгаш күөсөдир садарын көүдөлдүр харысалгалык соругаларын малчынар шилтирээрлер.

Бо чылын агар-бойдус таарымта чок болганы-биле чамдык бергелер түргүстүгөн. Чамдык ажил-агыйлар эртен чылга бодарга бөдүн, чулукту, компентраттыг мал чедирин эвезити белеткеп алганнар. Бо чылын колхозтарда болгаш совхозтарда 122 муң 600 баш чымыстыг боза мал, 1142,5 муң хой, өшкү, 62 муң баш өске-даа малдар кыштар. Кыштаглаашкыга кол

чүсө — малды четчир чедир-биле хандылары. Белеткеп алган мал чедирин байдалы ап көргө, сизини 89,5 муң тонназы азы планын 66 хуузуң белеткеп. Силоску 388,6 муң тонназы белеткеп турган. 100,7 муң тонназы белеткеп болуп турар. Мал чедирер тарааны белеткепни дыка эвез хемчөөдир.

Малды кажаалар-биле хандырганы чогуур денелге четтес. Илалтык район болгаш көдө Советтер, оларын депу-тааттары, актив мал кажааларындык байдалын, септесерин күөсөдирге алары, чутуга, Мийстыг боза малдын, хойнуң кажаалары, чаш малдын чыгып кажааларын хой кезин бөдүрү, зооветеринариянын илалтырине күөсөдир дүшпей турарын утуп болбас. Эки, чыгып, кургап кажааларга турар малга хой чедир чарыгдалышкан, малдын күш-денелге кудулаас, продуктулу беди болур.

Кыштаглаашкынын хур эртериниң бир чутуга чүдү малды суг-биле хандылары. Бо кышын хой, өшкүлөрүн барык чартыс кезин болгаш элөөн хой чыгып, мийстыг боза малдар суг чок одарларга кыштаргалар. Оларын суг-биле хандыларын организацияда ажил-агыйларда суг сөөртүр автоматшаларын, суг үлөөр тракторларын, өрүмчүр кудуктары шыл, беди бүдүрүчүлүгү ажилгаарын чедир алар херек.

Ол ишаш кыштын соогунда фермаларда, бригадаларда чымыстыг ишти кылып турар экижидерге сазын салары чер-чер Советтериниң чутуга херээ. Бүгү малчынар чыгып бажааларга болгаш чыгып өгөдөр турган, олар шыл, суг, аш-чедир продуктулары, улутур барааны-биле хандырып турарын чедир алары чутуга. Иракын одарларда малчынардын хандырылганын, оларын уругларын школарга, школа назы чедир хураат алган черлеринге чутуга турган чедир кичөөгөйиниң салыр херек.

Советтер, оларын көдө ажил-агый талазы-биле доктаамал комиссиялары, күөсөдир күш-ажылдык, ажил-чорудуугазын эвезин чарыгалык үндүрүп турган он эки түннелдерин чедир аларына малчынарга дузалар узат күш болур. Мада фермаларда депу-тап постулары коску ролду ойнар. Республиканың чамдык район, көдө Советтери кыштаглаашкынын организацияга база эртеринге илалтык компас тургусказын чутугаалаа чогуур.

Чажээ, Эриин районун ажил-агыйларын мал чедир белеткеп планын чыл бүдүрү күөсөдирин келген. Чайгаар бүткен одарларын, сизин көдө шадерин акжилдерини, суггалты хой чыгып културдуг одарлар туудуун талазы-биле айтырларын, мал чедир белеткептин депу-таптыг технологиянын ажилгаарын четтес илалтыр турар. Ноябрь 1-те чедир район сизин белеткеп планын күтпө 52,4 хуу, бүдүр-бүрү чедирини—53,9 хуу, саванын—3,9 хуу, силосуну—35 хуу күөсөдир.

Бо чылын он айлардан оң районун колхозтарда 210 баш чымыстыг боза мал, 2995 хой, 79 өшкү хорамчалык болган. өске-даа районнарда нымд четтесер эвез эвес.

Малдык четтесерден чогуур түннелди үндүрүп, кыштаглаашкынын эртеринде бергелерин ажи эртин, малды сол-менди кыл ажыраарына бүгү күөсөдир ажил-агый органынын, тускай эртериниң чутуга соругазын. Чер-чер Советтери боттарының эрге-хулаагелерин долу-лу биле ажилгалык, кыштаглаашкынын организациясты эртеринге бүгү күөсөдир элөөдөп, тодардык чылын планын оналдаларын, социалык хулаагелерин күөсөдириниң талазы-биле эвезити хемчегелерин ап чорудур ужурут.

„СОЮЗ-16“: УЖУДУШКУН УРГУЛЧУЛЕВИШАН

УЖУДУШКУН БАШКАРАТӨП, (СЭТА). «Союз-16» космос көрбалиниң зинагы теле-визитингем шинчилел, шенелдер программазын күөсөдирин уламчылал турар. Илалтык медицина-биология шинчилелдериниң программазын талазы-биле космонавтылар херел шинчилел өмөгү-гөштерге роналар тыптырынын байдалын хайгарарын ботандырып келген.

Декабрь 3-те ужудушкунун 17 болгаш 18 дугаар доганышынын космонавтылар ужудушкун траекториянын сайгарын таарыштырган. Оон түннелинде корабль төгерик орбитага үнүккөн. Оон орбитаның беди 225 километр, долганыр үези 88,9 минута болгаш ийленчээ—51,8 градус. Ор орбита келер үеде космоска ужура «Союз» корабльдин америк «Аполлон» корабль-биле кады ужудушкун кылырда үнер ужурут орбитага-биле дөмей. Экилалтын дүндүлүгү болгаш телеметрия информациянын барымдаларын буугар аларга, космонавтыларын кады болгаш байдалы эки. «Союз-16» ужудушкунун үргүлчүлөп турар.

ЭШ В. И. ДОЛГИХТИ ЛЕНИН ОРДЕНИ-БИЛЕ ШАННААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУН ЧАРЛЫ

Коммунист партияның болгаш Совет күрүмүнүн мурунуга узат ажил-агый болганы дөдө база төртүгүнүн хуулуун бээр бейне хараалы-биле холбаштыр СЭКП ТК-нин секретари Эш Валентин Иванович ДОЛГИХТИ Ленин ордени-биле шаңнаар. ССРЭ-нин Дээди Советиниң Президиумун Даргазы И. ПОДГОРНИЙ. ССРЭ-нин Дээди Советиниң Президиумун Секретари М. ГЕОРГАДЗЕ. Москва, Кремль. 1974 чылдың декабрь 4.

ССРЭ-ниң Сан министерствозунда болгаш ССРЭ-нин банкызында

СЭКП ТК биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даасканын буугар СЭКП-иниң Сан министерствозу болгаш ССРЭ-нин Күрбаликым 1957 чылда чедир бижидеде айы-биле тараткан. Күрүмө чедириниң облигацияларын төдөрүнүн, таварышкан облигацияларын эртен эгиди барынын тирактарын эртериниң чүрүмүн доктааткан. Облигацияларын эртен төлөп бээр 1948 чылдың 2 хууду Күрүмө чедикшинердег эгелер. Чедикшинин чүрүмүн өскөргөйин холбаштыр үк чедикшинин облигацияларын биле 1936 чылдан 1946 чылда катый аларга, үк чылга чедир үенин дүргүздүгө үдүргөн чедикшинерин облигацияларын солаан.

1948 чылдың 2 хууду Күрүмө чедикшинин облигацияларын эртен төлөп бээр 1948 чылдың декабрь 9-та болур, төдөлдүр тиражын шүштүрүлгө табилганын төп солтунарга 1974 чылдың декабрь 22-де парзал удуур, а төдөлдүр тиражына кире берген облигацияларын эртен эгиди бээр 1974 чылдың декабрь 23-те эгелээр.

— Кажаларда инектерди дашкар үндүрсе кандыгы?— деп, инек калдарыны комсомолчу Базулай Ооржак эртелекчиңиң чутугазын үе кирин. — Чылары аажок эртен-дир. Амдымында кажаларына турдунар. Белеткитинге мал чедирин камнап, декабрь эгелээндин эгелес малга чедиртир дөдө, инектерин чер одаралдып турар. Бы

СЭКП ТК-ның Чингине секретари Л. И. Брежнев декабрь 4-те Москвадан Парижге чорупкан. ЧУРУКТА: Внуково аэродромунга үделге үезинде. (Чурукту фототелеграф дамчыштыр алган).

Эш Л. И. Брежневтин Францияда чедө бергени

ПАРИЖ. (СЭТА-нын тускай корр.). Франция Республика-нын Президентизи В. Жискар д'Эстонин чалаанын буугар СЭКП ТК-ның Чингине секретари Л. И. Брежнев ажилчы аян-чорук кылып, декабрь 4-те Парижге чедө берген. Эш Л. И. Брежнев-биле кады СЭКП ТК-нын Политбюро кежигуну, ССРЭ-ниң даштын херектер министри А. А. Громыко, даштын сазыг министри Н. С. Патолчиев, СЭКП ТК-ның квалды эртелекчи П. А. Абрахимов, СЭКП ТК-ның Чингине секретаринын дузалачылары А. М. Александров, А. И. Блатов, СЭКП ТК-нын квалды эртелекчииниң оралакчызы В. В. Загладин, СЭТА-нын Чингине директору Л. М. Замятин олар чедө берген.

Ори аэропортуна самолет чадамын баарына СЭКП ТК-ның Чингине секретари Л. И. Брежневти Франция Республика-нын Президентизи В. Жискар д'Эстон, Франциянын Премьер-Министри Ж. Ширак, даштын херектер министри Ж. Соанарж, камгалап министри Ж. Суфле, улуттунун болгаш эртен шинчилелдериниң министри М. Д. Орнао, Францияны ССРЭ-де элчини Ж. Вимор олар уткаан. ССРЭ-нин болгаш Франциянын күрүмө туктары-биле шимеэн Хундулел салонуун бажынын баарында ужудуш-

кун шөвүнге хундулел таңымын чыскаган. Совет Эвилелениң болгаш Франция Республика-нын күрүмө гоминери байырдалдыг чангылап турган. Хундулел салонунга кээп, эш Л. И. Брежневке Франциянын күрүмө ажилдакчыларын таңыштырган. Аэродромга эш Л. И. Брежневти ССРЭ-нин Францияда элчини С. В. Червоненко, ССРЭ-ниң Францияда элчин чериниң дипломаттык ажилдакчылары база уткаан. Л. И. Брежневке кымыл чедиктерин туудукаан. Уткуушкун буугалы дооугал соонда СЭКП ТК-ның Чингине секретари Л. И. Брежнев биле Франция Республика-нын Президентизи В. Жискар д'Эстон олар Хундулел салонунга баштайгы ужуражышынын эртериген.

Эки хөөвүгү чедир келген болгаш Франциянын Президентизи В. Жискар д'Эстон биле бистин чутугаажышынын эртен эки болур дөдөринге идеген турар беш деп, эш Л. И. Брежнев журналистер биле бесөдөдүрүгө мөдөгөдөн. СЭКП ТК-ның Чингине секретари Л. И. Брежнев Франциянын даштын херектер министри Ж. Соанаржтын үделгени-биле аэродромдан Париж чогууда Румбей шивөөдө турар дөдө черинге чорупкан.

А. Н. Косыгиниң ужуражышыны Х. Зиндерман-биле

Германиянын Социалык Чыгыс аай партиязынын ТК-зынын Политбюро кежигуну, Герман Демократтык Республика-нын Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Корст Зиндерман Делиден Берлинге орук айы-биле декабрь 4-те Москвага тур доктааткан.

ГДР-ниң болгаш ССРЭ-ниң күрүмө туктары-биле шимеэн Внуково аэродромга хундулел аалчыны СЭКП ТК-ның Политбюро кежигуну, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, СЭКП ТК-ның кежигуну, ССРЭ-ниң даштын херектер министринин оралакчызы Н. Н. Родионов Финляндиянын Социалык Чыгыс аай партиязынын ТК-зынын Политбюро кежигуну, Герман Демократтык Республика-нын Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Корст Зиндерман Делиден Берлинге орук айы-биле декабрь 4-те Москвага тур доктааткан.

Финляндиянын байырлалына холбаштыр

Финляндия Республика-нын национал байырдалы — хамаарышпас чорук хуниге таварыштыр СЭКП ТК-ның Чингине секретари Л. И. Брежнев, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумун Даргазы Н. В. Подгорный Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин Финляндия Республика-нын Президентизи Урхо Кекконенге байыр чедирген телеграмма чоруткан. Л. И. Брежневтиң телеграммасында мынча дөдө: 1948 чылда чарган Найрвал, кады ажилдакчы болгаш дузалыга дугайында керээ—быжык үндөдирин совет-финлянд харылааларын бүтү таалай калбартын турары — алым-агыч солааларына тургузулуг күрүмелерин тайбын кожа-хеабээ доктааткан бууга кады ажилдакчынын эленин принциптерин амыдалга ботталдырып турарынын бүдүрүлгө үдөгөрчөкчө дөдө чүвени Финляндиянын улутунга тургускалы бол хуниде сеткил ханышкыныг балыткан болур. Чурттарымыздын улустары бот-боттарына бээрүрүлгөдүн моон сонгар-даа бижыттар, ханышадар, Европада база бүгү делегейге тайбын алымы чок чорукту хандыларынын херээгит өң-бөдө илалтыр дуза чедирер деп бүдүрүлгөдүн илалтыр тур мен. Найрвал, кады ажилдакчы болгаш дузалыга дуга-

болгаш албаннын өске-даа шажилери барып уткаан. Уткуушкуну аразыга ГДР-ниң ССРЭ-де элчини Г. Отт база турган. А. Н. Косыгиниң болгаш Х. Зиндерманын аразыга болган чоруктын ханышкыныг найрвалчы бесөдө үезинде ССРЭ-ниң болгаш ГДР-ниң аразында харылааларын улам ылды хөгжүдирин айтыртылар, а ол ишаш делегейин чамдык чутуга айтыртылар чутулашкан. Ол-ла хуу Х. Зиндерман болгаш ову үдөгө кижилер Берлинге чорупкан. (СЭТА).

Кыштаглаашкын, мал чедириниң кадагалалы, ажыглалы, учёду

ШУДУРГУ ИШ

Ноябрьдын шырмын булуттуг эртини. Бора-Булак хоузуунда хемче халкын чымырын соогу аажок. Кун-дүн турда, саанчалар ажылына далажын чоруп турган. Доргун сут-бааран фермазына Илалтык лампочкалары эртениниң беш шак четтөдө-ас чабып берген. Саанчалар, быаа ажал-чылары, инек калдары, өске-даа иштин калдары уурук-суурук кээп эгелдэн. Даң халазым билдиргес чымыр чырып орган. Саанчалар чымыр, ажал-ижин хөрежиг турда, ажилдык чутуга-соонунга киржи, ажил-херээ-биле таңыштыр. — Кыштаглаашкынын байдалы кандыгы? — Ферма эртелекчи, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң депу-тады Алдын-кыс Монгуш мынча диди: — Бистин коллективтиң кижилери ажил дөдө кызым, чыгыс эл-сеткилдиг. Кыштаг-

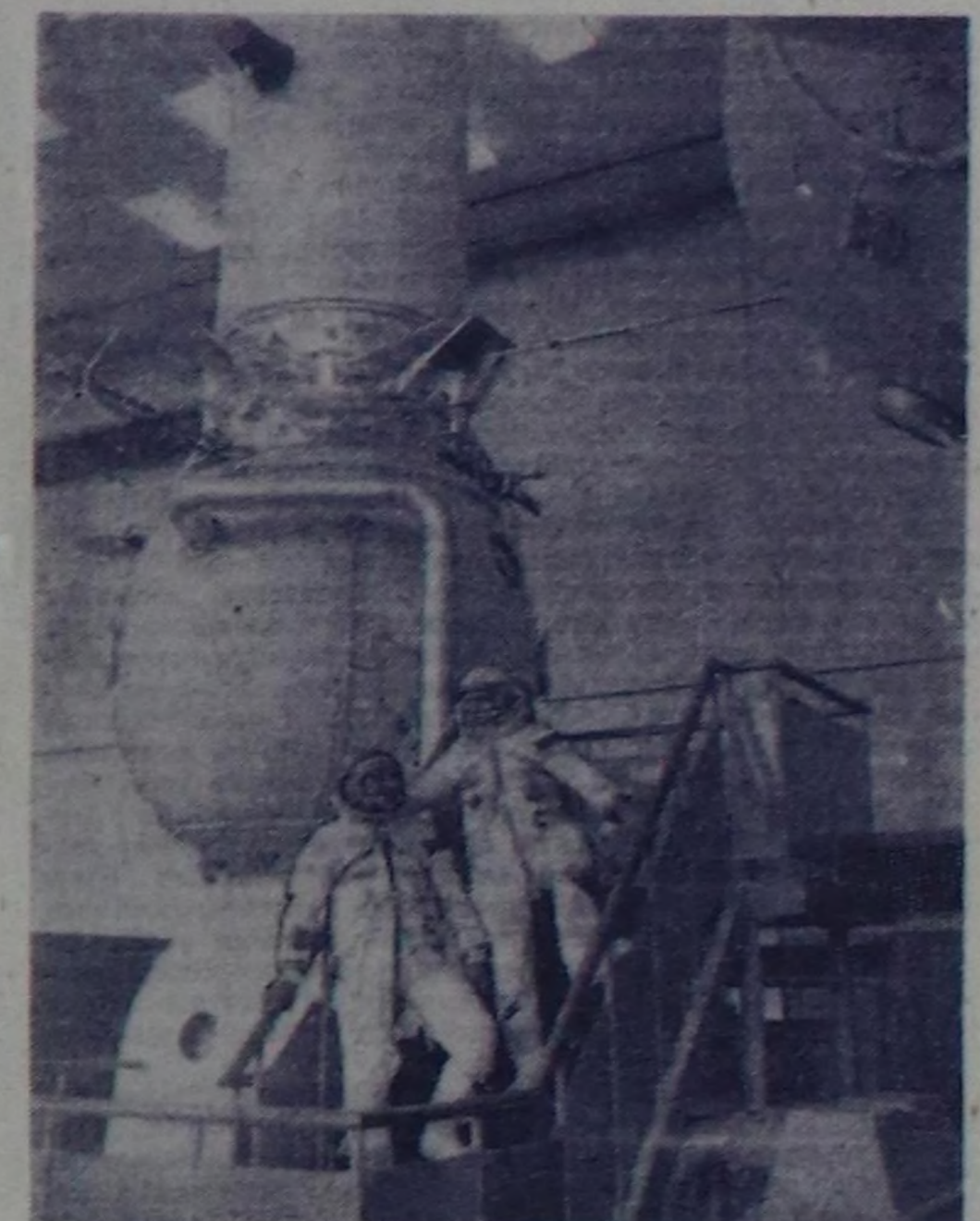
аалар, чар төрөн инектер доктаамал азыралды. Сут-бааран фермазында 253 тонна сизин, савад, 200 тонна сенаж, 1120 тонна силос бар. Кошпентратты малга немелде чедир берип турар. Дус болгаш өске-даа инектердег чедир четчир. Инектиниң хунду олараткан, кежээ хээндөдүз, ылбарыктан саван каан бээр, савалда үезинде концентрат-биле четтерер. Мал чедирин кадагалы, чарыгалы шылгы уртыга алыган. Сут-биле инекти үзүктел чок хандырып турар. Беш чылдын тодардык чымын 28 тонна сүт саап бүдүрер оналдаларын Совет Тыванын 30 чыл байырдалын таарыштыр күөсөдир, пландан ажырап 26,3 тоннамын бүдүргөн. Күрүмө 489,4 тоннамын

дужалы, пландан 19,4 тоннамын ажыр саткан. Бир саар инекке онааштыр 2132 кг сүтү саткан. Ол болза эртен чылдын бо үезиндегидин элөөн көүдөдөн. Комсомолчу-аилчаларын коммунистти күш-ажыл фермазынын сайчыларынын хой кезин сүт саар чык онааларын ажыр күөсөдир. Оон илалтык Алдын-Кыс Монгуш—2307, Дүктү Ондар—3011, Долама Кара-Сал—2472, Ооржак Эртин—2269, Моома Монгуш—2131 кг сүтү бир инектен-не сазган. Ында ажилал турар 12 саачын бир инекке онааштыр 1682-ден 3307 кг чедир сүт сатканнар. Эки ажилалын ажилында ферма ам белин бир инектен-не хунде ортумаа-биле 7-9 кг сүтү саап турар. Былаа ажаакчылары Павел М. СЕВЕН. Бистин корр.

ЧЫБЖЫНЫҢ ИЙГИ СЕССИЯЗЫНГА
У Т К У Ш Т У Р

ССРЭ-нин Дээди Советинин сессиясына белеткел доостур уе-чадазын кирген. Палаталарынын доктаамал комиссияларынын кезигуинери — тоску чыгым депутаттар Москвага чораш баргылаан. СЭКП чылдык советт, доостур чылдыда—1973 чылда Күрүне планынын дугайында болган Күрүне бюджетинин дугайында илеткелдерин олар каттышкан дуралдыкка дынаан. Декабрь 18-те ажиттынар сессия тоску чыгыштын Дээди Советинин ийги сессиясы болур. Бирги сессиясы сонгууда чыгон соон дарай, ай биче алып чорда, ноябдун төнчүзүнде болган билдингир болгай.

Москва хоорайнын Бауман сонгууда округунун сонгуучулары-биле узуражымшыкка чүве чугаалат тура, СЭКП ТК-нын Чингине секретары Л. И. Брежнев социалисттик демократиянын болган сайыраггай социализмдин политиктиг системанын улам ынай

Носмосту «Союз-16» кораблинин экипажи — корабль командири А. В. Филиппенко биле (солгай талазында) бортинженер Н. Н. Рукавишников олар носмонавтар белеткээр Ю. А. Гагарин аттыг төпте ужудуушун мурнунда өөредилге үезинде.

А. ПУШКАРЕВТУН ФОТОЗУ. (СЭТА-нын фотохроникасы).

Ужурашкыжеге чедир!

Ужудуушкун башкарар төптен репортаж — «Буран», мен — «Гагарин-дир» мен, харылааны эгеле!
Носмоска ужудуушунун башкарар талазы-биле Москва чогунда төп черини делгем бажычыга кире бергеш, баштай-ла дыкнаан сестеринис ол болган.
Ол үезде Атлантика ырынга ужугул чораш «Союз-16» корабль-биле харылааны «Носмонавт Юрий Гагарин» дээр эртемшичел корабли тудуп турган. Делегейин улуг чурунда ынчан корабльдин ужугул чораш орбита-орун сайгылаан-оттары-биле айтып турду. Экипаж-биле черини ол чугаазы чүгле алды минутта үргүлчүлээ. Оң ужурунда корабльге салыр айтырыглар ужудуушкунун эң-не чугула, харысалгалыг чүүлдеринин дугайында бол турган.
— Базышынын, кудулашынын дугайын дыңдадыр — деп, дажурный оператор айтырды.
— Бүгү чүүлдер программа өзүгаар чоруп турар. Базышыны 540-ге чедир кудулаткан... деп, Филиппенко харылайдыр.
«Союз-16» корабльдин иштинин базышынын кудулашы — совет болган америк корабльдеринин мейар үезде кады ужудуушкунунга таарыштыр тускай ылган элзэн хей системаларын болгаш аерг-херекселдерин шензиринин программанын бир чугула кезээ бол турар. Ынчанга экилжп чери баштайгы удаа долганырынын үезинде-ле кал сорулга — «Союз» — «Аполлонун» узуражырынын мурнунда шенделме эгелеп кирилген.
— Корабльдин иштинге «агарыны» базышынын өскерилгени-биле холбаштыр носмонавтарга таарыныч чок байдал тургустунган ирги бе — деп, эмчилерден барып сонургадыныс. Эмчи хэйгаарлынын бөлүүнү удурутчузу А. Д. Егоров мынча деп харылады: бирозе, ону чер кырында-ла шенеп көргөн чүве, а ийме, корабльдин иштинге базышынын кудулаар-даа болза, аңза килордотун хемчээли угалдыр болганда, носмонавтарга кандыг-даа таарымчалыг эвес чүүл тургустунмас болур.
«Носмонавтарнын ужудуушкун үезинде байдалы кандыгы?» — деп, айтырыгга ийги хунуну баштайгы харылза сеансызынын үезинде оларнын боттарынын чугаазы-ла чүдөн-даа артын хары бооп турар. Ужудуушкунун удурутчузу Совет Эмелинин ийи даягыр Маандыры А. С. Елиссеев экипаж чогул чүге «чедир удувазын», чүге эрте-ле харылза тудуп эге-

БИСТИҢ СОВЕТ ДЕМОКРАТИЯВЫС

низиациянын болган бүүрүлгө коллективтеринин 1400 мун амыг төлөөкчелери амылдат турган. Бистин чуртувустун эрге-чагыраалынын дээди органын тургузарын амылчы чоннар ындыг арга-биле контролдааннар. Эви-делдежен болган автономнун республикаларын Дээди Советтерин, чер-чер Советтерин — крайларын, областтарын, автономнун областтарын, национал округтарын, районнар-ын, хоорайларын, көзө болган суур Советтерин тургузарын олар башы млыг арга-биле контролдап турар.
Чуртуну күрүне эрге-чагыраалынын дээди органын депу-таттары — билгилерин болган бүүрүлгөниң бүү-адырларын херек кырында төлөөн кижилерин тур. Амылчы болган эре-маалыр чоруктары хой-хой шапталар-биле демделеттирген кижилердин, Кремльге ам болур сессияга Совет Эмелинин 31 Маандыры, Социалист Күш-ажылды 277 Маандыры, Ленинич болган Күрүне шапталдарынын 144 дурдады чыгарды. Депутаттарын арында 61 националдын төлө-

лекчилери бар. Олар боттарынын чыгыс чер-чуртуулары-биле кады кижилерин чаа төөгүлүг ниятлежигеи — совет улус болуп турар.
ССРЭ-нин Дээди Советинин ийги сессиясы беш чылдын советт, доостур чымында улус амыл-агыл планынын, Күрүне бюджетинин төлөөкчелерин чугааздыр. Ол нарын айтырыглар, оларнын тодаралып алыры ындыг-ла белен эвес. Депутаттарын дык хой кезин, тодарайларга, 868 депутат миллион-милларда амыл-херинин бир-ле дугаарында санаар анаар болган бистин аажок улау чуртувустун бүгү улус амыл-агылын хамаарышкан шийтерилери хулаалар. Сессиянын ол айтырыглар талазы-биле чогуур шийтерилерин хулаалы алырына кым-да чыгымес. Ийги бүүрүлгө депутаттарын хой нуруузуң эртем-билегиң үндө-леттинген-не болгай. Олар шунту, оларнын арында чедирлеринге өөренип четкил-паң-даа кижилер, эргелеп башкараарынын терини школазын, амыл-агылын улап ший-

теринин школазын, чер-чер Советтеринге болган профин-ледеринге, комсомолга болган өске-да хой-ниги органи-зацияларыга коммунизмин школарын эртенер болгай.
Чер-чер Советтери — эргелеп башкараарынын болган амыл-агылын улап шийтерилерин терини эки школазы. Чуртта бежен муң амыл-Советтер амылдат турар. Олар-да чонуну бүгү кезектери болган социал бөлүктөр — 2200 мун депутат төлөөкчелерин. Ынчаарга, эң кайгамчыктыг чүве чүд дээр, шууг бүүрүлгөде амылдат турар амыл-чынар болган колхозчулар чер-чер Советтеринде хой нуруу — 67,2 хуу болуп турары ол болур.
ССРЭ-нин Дээди Советинде ол база шак ындыг. Национал-болган Советинде 238 амылчы болган 150 колхозчу бар, ол болза бүгү депутаттарын 31,7 хуузу-дур. Эвилел Советинде 381 амылчы болган колхозчу бар, ол дээрге оң бүгү депутаттарын 49,7 хуузу-дур. Хамык ужу чүгле хурагаларда эвес болур ийи. Хамык ужу чүд дээрге, өске

ДЕЛЕГЕЙ БО ХУННЕРДЕ

Г Д Р - Ж Е
А Я Н - Ч О Р У К

БЕРЛИН. Испаниянын Компартиянын делегациясы ГДР-ге чораш. Оң аңза барган ИКП биле ГСЧП-нин арында найралды улам быжылаарыга бараан болган деп, ук делегациянын башыны, Испаниянын Компартиянын Чингине секретары С. Каррильо ГДР-нин телевиденинге берген интервью-зунга демделээ.

Амыг үезин делегей табыч кожа-хелбээ догулашык чокка туруп шыдаас. Совет Эмелинин болган өске-да социалист чурттарын политиканын база Совет Эмелинин делегейге үндө-дип турар денгүүрүнүн ачы-зында табыч кожа-хелбээ догулашык бегүн херек кырында амылдат болу берген деп, ол чугаалаан. Оң-биле чергелештир «капитализм чурттарга табычынын политиканын амдыралга боттады-лары дээр демисел чорудары эргежок чугула деп чүвени ба-за билди турар бис деп, С. Каррильо демделээ.

МИШКОЛЬЦ
БАЙЫРЛАЛЫ

хостаанын 30 чыл оюнга алдар болдурган социалист күш-ажыл чарыжына иленей-л кырып турар. Хоорайнын хосталганын бөйбөй бүүрү-зүндө Дюшадер комбиндын металлургия күш-ажылчы улау чедиринин болган чуртка дыкнаткан: боттарынын сьезд бүүрүзүндө алга хулаалгелерин бүүрүзү-геринин 1100 социалист күш-ажыл бригадалы хуулазында бир ай эрте күүсеткен.

МУЗЕЙ ДЕЛГИИРИНДЕ

ПРАГА. Пазень хоорайда машина тудуунук В. И. Ленин аттыг «Шкода» каттыжышыны «Шкода» тургустунган хунунден бээр 115 чыл болганыга холбаштыр музей органи-зациян. Ында «Шкодалыг» машина тудуучуларынын кылмы-лар хевирлерин, үлөгер-майкытарын, шийи-гөлөвилерлерин, документтерин, фотографияларын көргүсөн.
Баштайгы паровоттардан эгелеш, совет чыгыгарын өзү-гаар мейдип турган, чыгыс ай бүүрүлгө удуруп турар эң чаа электровоттарга чедир локомотив хевирлерин узун оң-дур кылдыр чыкалдырылган.
Музейин «Чугул согуу»-биле демделгөн делгиирлеринде атом электростанцияларыга энергия сайгарар эң нарын чедир-лерин, «Шкоданын» шагдан тура мактаалы келген чүүл-бүрү турбиналарын, чик автомобилдерин, аар чүм машиналарын, дагыг черлерге шалкын артыжыга кылдыр трол-лейбустарын делгээ. Оларын амылдаткан дээр Крымга хев-илерлер билер: Симферополь — мурну эрик арызынын деле-гейге эң узун троллейбус шугумунда «Шкода» маркалыг ма-шиналар амылдат турар.
Музейде төмү көргүзүлдери база эзын эвес. Олар «Шкода-нын» макталдыр бүүрүлгө оң-он чылдар дургузунда дичиреп келген деп чүвени херчилден турар. Оон башка И. Ильш биле Е. Петровтун кончук тода бизжон шаанда Франшьянын эң узун океан пароходу «Нормандия» тудуп тургустунган ол суднууң 125 тонаа нугулан чогуу-на «Шкода» комбинатка чыгады берген турар. Ол руду-лук эле-гер-маймы биле чаа музейин көргүчүдери база таныш ап болур. (СЭТА).

СКП ТК-НЫҢ
ПЛЕНУМУ

БРАТИСЛАВА. Братислава-да Социалист Коммунист партиянын Төп Комитетинин пленуму амылдат эгелээ. Пленум ЧКП ТК-нын ноябрь (1974 чылда) пленумунун түң-недерин чугааладыр. Словакиянын КП ТК-нын пленуму-нунга ЧКП ТК-нын Президиум мекенжүр, Социалист КП ТК-нын бирги секретары Я. Ленарт илеткел кылган.

ААЖОК СУРАГЖААН

СОФИЯ. Болгарияда совет медицина литературалы аажок суралды. Чүгле советт беш чыл дургузунда беш чуртка суралды совет медиктеринин 3700 амыг аттыг чоовалдарын, медицина эртеминин болган практиканын аны-бүүрү адыралынын талазы-биле суралды өөредилге номнарын, брошюраларын тергеткен.

КЫЗАГДАЛДА ТУРАР

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тын биче бурай националдары — 23 миллион кижидик негр улус, Американын үндөп чурт-такчылары — индейлер бол-ган даралтыг өске-да элчи-наларды — политиктиг, социал, нияттиг амылдарынын бүгү талаарында кызгалдага та-варжым турар.
Дээс хоойлуудула органи-зацияга 535 депутаттар. Оларнын арызында 17-ле негр бар. Олар хоойлуудуучулар-нын нияттиг санын 3-ле хуу-зу. АКШ-тын чогулда негр-леринин саны 11 хуу деп чүвени барымдалаан көр болза, ол депутат негрлеринин санын чер-ле эзын. Кара кештиг амыл-дарын кылдыр кылдыр өтүзү-лүп турары мурну штаттарда оон-лаа иленди. Ында негрлер чогулду 20 хуузу бооп турар. Негр улус деп эрте дээр шу-да хей-хей американын база ың-кэйлик болуп турар деп, Дж. Форд саялдырган.
Американын экономикаын бай-далы ам дорайтат турар, ың-кэйчиг улус хоойлу төлөөкчелерин хулаалы амыл америк экономика күзенич — бодааларын уламдан негеттип турар деп, Дж. Форд чугаазында демделээ.
Ол хоойлу төлөөкчелерин ху-лаалы амыл сондараалын кыла-тура, шууг утундуулар кыры болза, ону херекке ал-байн барып болбос алаагаа деп санаар мек. Конгресстин хей-хей кештигтери болган хей-хей американын база ың-кэйлик болуп турар деп, Дж. Форд саялдырган.
Американын экономикаын бай-далы ам дорайтат турар, ың-кэйчиг улус хоойлу төлөөкчелерин хулаалы амыл сондараалын кыла-тура, шууг утундуулар кыры болза, ону херекке ал-байн барып болбос алаагаа деп санаар мек. Конгресстин хей-хей кештигтери болган хей-хей американын база ың-кэйлик болуп турар деп, Дж. Форд саялдырган.
Американын экономикаын бай-далы ам дорайтат турар, ың-кэйчиг улус хоойлу төлөөкчелерин хулаалы амыл сондараалын кыла-тура, шууг утундуулар кыры болза, ону херекке ал-байн барып болбос алаагаа деп санаар мек. Конгресстин хей-хей кештигтери болган хей-хей американын база ың-кэйлик болуп турар деп, Дж. Форд саялдырган.

АКШ-ТЫҢ ПРЕЗИДЕНТИЗИНИН ЧУГААЗЫ

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тын президентини Дж. Форд саяды талазы-биле америк конференцияга меделел кылган, саяды реформанын дугайында хоойлу төлөөкчелери болдунар-ла дүргөн-биле бадмаларыне конгрессти кыды-рган. Ол хоойлу төлөөкчелерин чүүлдүг деп көөрү АКШ-тын национал эрге-ажыктарына дүгүр болган делегейин политиктиг, экономика байдалына таарымчалыг салдарын чедир деп, президент бодунун чугаазында демделээ.

СӨӨК - ЯЗЫ

ЛОНДОН. (СЭТА). Великобританиянын Коммунист партиясы чуртта сөөк-язы млар чорукка улау чаа хоойлу-жудула хулаалы амыл дээр кампания калбартырыче амылчы чонун калбартыр турар. Ам барымдалаттынын турар хоойлу дүзүлгө эвес, Англияга сөөк-язы млар чорук-жы амыл пропагандаларын ол хураай турар деп, ВКП-нин Күүтсөм кештигуу Д. Белланд «Морнинг стар» солуга

СӨӨК - ЯЗЫ

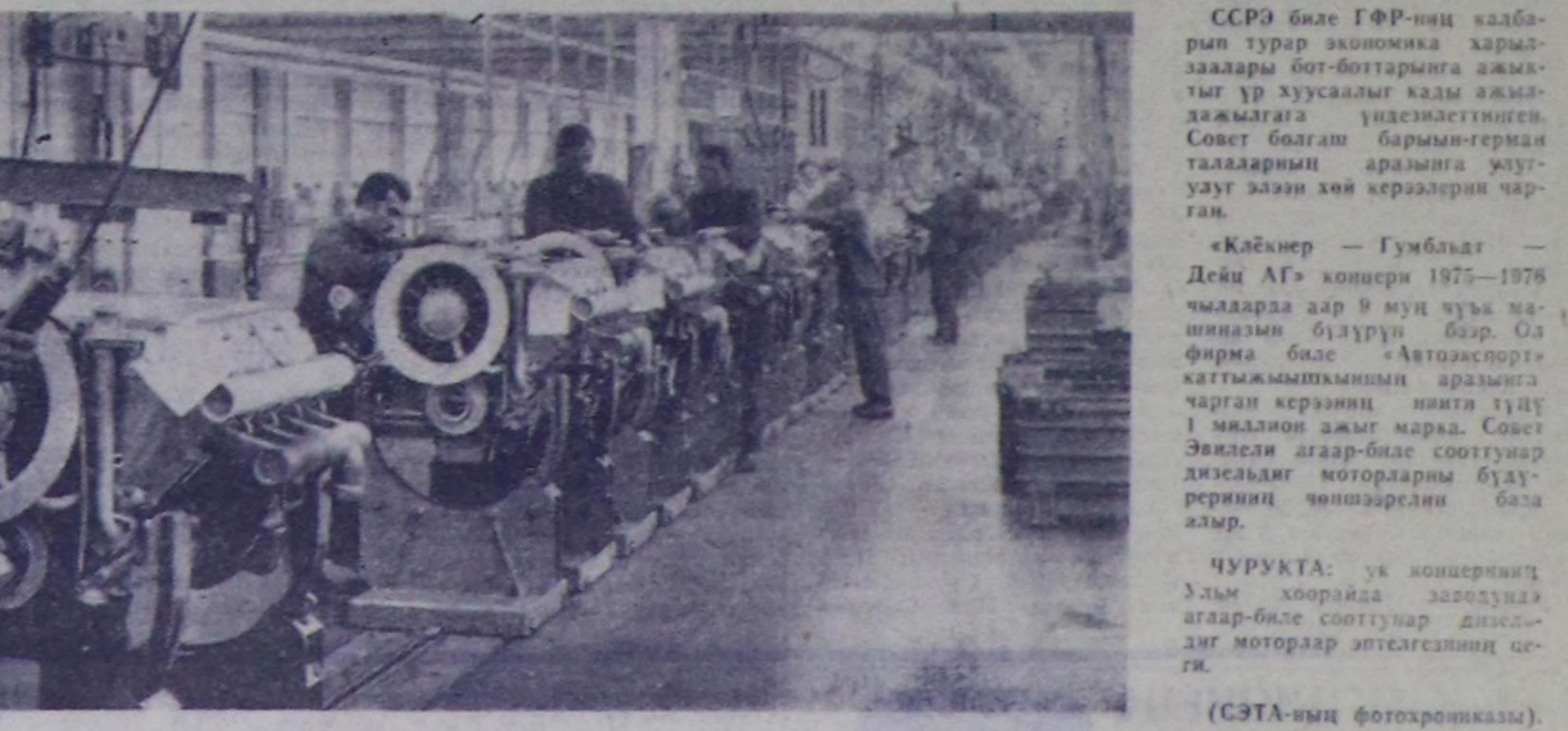
ЛОНДОН. (СЭТА). Великобританиянын Коммунист партиясы чуртта сөөк-язы млар чорукка улау чаа хоойлу-жудула хулаалы амыл дээр кампания калбартырыче амылчы чонун калбартыр турар. Ам барымдалаттынын турар хоойлу дүзүлгө эвес, Англияга сөөк-язы млар чорук-жы амыл пропагандаларын ол хураай турар деп, ВКП-нин Күүтсөм кештигуу Д. Белланд «Морнинг стар» солуга

БЫЛГААР ЧОРУККА УДУР

Чижээ, чуртта нефашист «Национал фронт» партия амыл догулаан, оң баштын-нары «кара кештигтерин долу үезе чок» дээр, сөөк-язы млар үздөп теорияны национал телевиденис амылчы амыл пропагандаларын оларын Англиядан күш-биле шөпүп үндүрерин негеп турар.
Англиянын «кара кештиг» ийи чурткагы бүүрүлгөни бирээз амыл кирерге кызгал-дага таарымчалы турар. Африкадан болган Азиядан кел-генер пургулалында эң бер-ге, эзын телевиден амылдат кылган турар. Оларын чурт-таар бажын тый алары, чез-кин ийкек чызы алары берге деп чүве эртем-шичелер амыл-чы «Политиктиг болган экономикаын планнашык» организациянын чарлап үн-дүргөн түңнелдерин билди-нип турар.

Н. ЖЕЛЕЗНОВ, (СЭТА-нын көрр.).

ССРЭ биле ГФР-ини каала-ры турар экономика хары-лаалары бот-боттарына амыл-чыг үр хууламы кады амыл-дажылаага үндөмөстөгөн. Совет болган барыш-герман талааларын арынына ужу-улау эзын хей херектерин чар-ган.
«Кейнер — Гумблат — Дейи АГ» концерни 1975—1976 чылдарда аар 9 мун чүм ма-шиназын бүүрүлгө бээр. Ол фирма биле «Автоаэро» каттыжышынын арынына чарган керзиниң ният туду-ту-биле өлөргөйлөп турарларын ылаттаптыр. Баар, кадым-даа бергелерин дөргө амыл эртин
ЧУРУКТА: ук концерниниз Улам хоорайда заводунда агаар-биле соотунган дизель-моторлар ителгеленич эге-ги.
(СЭТА-нын фотохроникасы).

Тийлекчилердин чыгышына... 30 жыл партияга чылынга...

Николай бир өрттөнгөн бажы чаныга халым келдире...

— Мээң соом-биле бурун-гаар—деп, сержант Николай...

Черня суур дээш туучушкун калың-лошкун болган. Чер чаа...

Сержант Николай Иванович Шестопалов Ада-чурттуң Улуг...

Ол Варшава хоорайына база...

Николай Иванович Шестопалов

хөлөкө кижиле болгай. Мени дораан-на дорже чаалам. Ооң...

— Ада-чурттуң Улуг дайымын Берлинге барып дооскан...

СЭЭН ӨГ-БҮЛЕНДЕ ОРДЕН

Бодунарнын өг-бүлөнерин, төрөдөрлеринин, оларынчыл...

Ада-чурттуң Улуг дайымын чыдарында хоочун орус хоорай...

танка колонназы тудары-биле шилчирген. Хоорайчылар...

«Төрөн чурттуң үдөн эгээрлери?», «Мадырлыг чорук кылдыр...

Школяны директору РСФСР-нин школарының...

— Совет улустуң революци, дайыч болган күш-ажылы чачылдырына өрөн-никчилери...

К АЛБАК ак шырайлат, ортумак сымлыг, утаныг хургу...

— Дайымын айым-халымы көргөн кижилер бистер чер кырынга...

Ол ам Хундуселдин Демезе орденин Тываның комплексил...

Н ИКОЛАЙ Иванович Шестопаловтуң өөрү-биле кады геология-инженер ажалы...

Хоочун геолог Кара-Дашка шилчирген ажалын чорудуп турганын...

Х. ОИДАН-ООЛ.

Магаданда кыш шуут кидин-тудук, ак хар чери шыва...

НОМЧУЛГА КЕЖЭЭЗИ

Клубтуң залын суурун чурттакчылары, ажалчыны аныктар...

гаалда наймарл темаз дээш оон-даа өскө айтырлары чыгып...

АНЫЯКТАР БИЛИГ ДЭЭШ

Ак-Туруг ортуман школа-ның чанында аныктарнын кезээни...

аныктар кезээни школада өөренип турар. Малчын аныктарга...

АДА-ИЕ ХУРАЛЫ

Кызыл-Мажалыктын Култура бажырында суурда ортуман...

ажылыга боттуг дуузы чедирип келген. Ада-иенч ийни хуралын...

ЧАА ЧЫЛ ЛОТЕРЕЯЗЫ

Россия Федерациязының хоорайларында ажалчыны суурларында...

Өскө ойноп алып чүдүлдерин арзында — дыка хөй сайын...

ШИЛИНДЕК КОМАНДА — АНГАРСКИДЕ

Удавас утуну алырмыс 1975 чыл — удустар аразынын спартакиадазынын чыгы.

Красноярск крайдарымы, Хакас автономнук областын, Тыва АССР-ниң...

бирин разрядтын шымдыраачылары. Бо 6 шымдыраачы эрна...

1974 чылда Тыва АССР-ниң чемпионуну ССР-ниң спорт мастери...

Кызыл-Мажалыктын Култура бажырында суурда ортуман ажалчыны...

рен. Ыччалда-даа оң ойнаан шымдыраачыларын удуз санраан.

ССР-ниң спорт мастери келди Николай Шининин дуржугалагы...

Чон-Хемчик районун Ийме ортуман школазының башкызы...

Шыдыраачы булуң

рың ээни маргыладаларына чедиринин камгалап зорраан.

Бо чылын республика маргыладаларына 47 харын харлаан...

дыраачы Тыва АССР-ниң темпонады илпак харысаалагы...

Девискеэр айы-биле спартакиадаже керээж шымдыраачыларын...

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл 667000

Кызыл. Шеткин-Бравченко кудумчузу, бажы №3 ТЕЛЕФОНАРЫ: Редакторун 24—63...

СОЛУН НЕДЕЛЯ 6 КАТАП ҮНЕР Тиражи 16036 ЧАГЫГ № 2756